

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.085 у Хмельницькому
університеті управління та права імені
Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента

Гавріка Романа Олександровича на дисертацію

ПАВЛОВОЇ Анни Сергіївни на тему «Розподіл майна подружжя у сімейному праві», поданої на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Актуальність теми рецензованої дисертації зумовлена наявністю у сімейно-правовій доктрині дискусії щодо правової природи та способів розподілу майна подружжя і власне самого терміну «розподіл майна подружжя», оскільки в законодавстві цей термін не визначається. В умовах рекодифікації приватного права, що зумовлює істотне переопрацювання цивільного та сімейного законодавства, питання удосконалення правових приписів, присвячених питанню здійснення прав подружжям щодо майна, набутого у шлюбі, в тому числі його поділу, виділу, реалізації із розподілом грошових коштів, отриманих від реалізації спільного майна. Актуальність тематики розподілу майна подружжя у сімейному праві зумовлена також тим, що майнові відносини між подружжям є однією з найпоширеніших і водночас найскладніших сфер сімейно-правового регулювання. У сучасних умовах зростання кількості шлюбів і розірвань шлюбу, поширення фактичних сімейних відносин, набуття майна за рахунок спільних і особистих коштів, а також використання подружжям кредитних, інвестиційних і цифрових активів питання справедливого та правомірного розподілу майна набуває особливої практичної значущості. Можемо зазначити, що авторці дисертації вдалося виявити цілий ряд теоретико-правових та прикладних проблем розподілу майна подружжя, що підтверджує важливість та актуальність даної тематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження виконана відповідно до наукових тем кафедри цивільного права та процесу на 2017-2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105) та на 2024–2030 роки «Актуальні питання правового регулювання здійснення та захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів приватного права» (державний реєстраційний номер 0124U002539), що є складовими частинами наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова на 2017-2026 роки (державний реєстраційний номер 01178U000103).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Аналіз анотації та тексту рецензованої дисертації, змісту публікацій Анни Павлової дають змогу зробити висновок про те, що наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації мають достатній ступінь обґрунтованості, усі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані та відповідають меті та завданням роботи, що забезпечується адекватністю обраних методів дисертаційного дослідження.

У рецензованій дисертації дотриманий баланс розкриття усіх наукових поглядів в межах обраного напрямку. Дисертація базується на джерельній базі, до якої включені наукові праці, в тому числі монографії, дисертації, наукові статті у періодичних виданнях, що стосуються дослідження теоретико-правових та прикладних засад здійснення розподілу майна подружжя у сімейному праві, акти сімейного законодавства України, держав-членів Європейського Союзу, якими урегульовано питання розподілу майна подружжя, судова практика у справах про розподіл майна подружжя.

Слід відзначити високий науковий рівень дисертаційного дослідження. Робота Павлової А.С. характеризується оптимальною, продуманою дослідницькою стратегією та логікою розв'язання проблем, що підлягають науковому аналізу. Дисертантка показала глибокі теоретичні та практичні знання досліджуваної тематики, вміння самостійно узагальнювати і аналізувати нормативні акти, загальну та спеціальну літературу, судову практику, робити науково обґрунтовані висновки, формулювати визначення правових понять і пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується науковими доказами, структурою роботи й обраною здобувачкою методикою дослідження. Висновки й пропозиції роботи отримано із застосуванням традиційних й апробованих цивільно-правовою наукою методів (серед яких спеціальні та загальнонаукові методи дослідження. Структура роботи є логічною. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів.

Дисертанткою сформульовано об'єкт дослідження, а також його предмет. Мета дослідження визначена відповідно до його об'єкта та предмета, а саме визначення теоретико-правових та прикладних засад розподілу майна подружжя, а також розроблення науково-теоретичних пропозицій для вирішення проблемних питань у сфері правового регулювання відносин щодо розподілу майна подружжя. Викладені у розділах основної частини роботи положення, переконують у тому, що відповідні питання теоретично і практично важливі і є недостатньо вивченими в сімейно-правовій науці. Праця базується на достатній джерельній базі (це роботи з сімейного права, законодавство іноземних країн, судові рішення). Зроблені по тексту дисертації посилання свідчать, що дослідження базується на працях науковців з зазначеної тематики, здобувачкою детально проаналізовано нормативно-правові акти. Положення, висновки та пропозиції, що виносяться здобувачкою

на захист, додатково висвітлюють відомі в науці положення та сприяють продовженню і поглибленню досліджень розподілу майна подружжя у сімейному праві.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації обумовлюється тим, що дисертація Павлової А.С. є одним з перших в Україні комплексних наукових досліджень проблематики судового, договірної та медіаційного розподілу майна подружжя. Низка теоретичних положень, висновків і рекомендацій дисертантки мають наукову новизну і практичну значимість і є достатніми для роботи такого рівня.

Слід погодитися із дуальним розумінням правової природи розподілу майна подружжя – одночасно і як процесу змін в правовому режимі спільного майна подружжя, які полягають у переданні всього або частини майна, що знаходилося в спільній сумісній власності майна у особисту приватну власність або спільну часткову власність обом з подружжя або одному з них або переданні всього або частини майна шляхом його відчуження, і як особливого інституту сімейного права, який врегульовує правовідносини, пов'язані зі змінами в правовому режимі майна подружжя, що знаходиться в спільній сумісній власності через застосування способів розподілу майна подружжя.

Аргументованими є висновки дисертантки про те, що спеціальними ознаками розподілу майна подружжя як сімейно-правового інституту є: а) спеціальний характер правового регулювання розподілу майна між жінкою та чоловіком щодо припинення правового режиму спільності майна, набутого в шлюбі між ними відповідно до положень сімейного законодавства, сімейного договору чи угоди, укладеної за результатами сімейної медіації, тоді як положення цивільного законодавства до таких правовідносин застосовуються лише у випадках, не врегульованих сімейним законодавством; б) положення сімейного законодавства щодо розподілу спільного майна подружжя, порядку та способів такого розподілу застосовуються у випадках, коли подружжя не домовилося про це самостійно чи за допомогою медіації; в) суб'єктами правовідносин, урегульованих цим сімейно-правовим інститутом є жінка та чоловік, які перебувають або перебували в шлюбі і домовилися про особливості розподілу майна подружжя чи звернулися за вирішення спору про це до медіатора чи суду.

Цінним є висновок здобувачки у роботі щодо пропозицій по вдосконаленню сімейного законодавства, що урегульовує питання визначення поняття, змісту, істотних умов та видів договорів щодо розподілу майна подружжя; переліку способів розподілу спільного майна, які можуть бути встановлені договором щодо розподілу спільного майна подружжя, судовим рішенням про розподіл спільного майна. Позитивним є дослідження актуальної судової практики у справах про розподіл спільного майна подружжя, а також законодавчих новел, викладених у Проекті Цивільного кодексу України, ухваленого Верховною Радою України у першому читанні після завершення робіт щодо рекодифікації цивільного законодавства.

Можемо відзначити науковий внесок здобувачки щодо дослідження сімейного законодавства держав-членів ЄС, яке врегульовує особливості розподілу майна подружжя та її висновок про те, що законодавство багатьох держав Європейського Союзу передбачає можливість розподілу майна подружжя, як в договірному, так і в судовому порядку. Дисертантка розкриває перелік способів розподілу майна подружжя за законодавством держав-членів ЄС, в тому числі визначає, що такими є: поділ отриманої суми від реалізації майна між подружжям; розподіл речей в рівних пропорціях кожного виду майна зі збереженням можливості доплати на користь того з подружжя, чия частка виявиться меншою; перетворення спільної власності на нерухоме майно на кондомініум, тобто коли існує щонайменше два відокремлених об'єкта в особистій власності співвласників, а частина майна (обладнання, площі загального користування тощо) залишається у спільній сумісній власності.

Дослідження Павлової Анни Сергіївни, окрім наукового значення, має як теоретичну, так й практичну цінність, до тексту дисертаційної роботи додано Акти: про реалізацію результатів наукових досліджень в освітній процес Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова; про впровадження результатів дисертаційного дослідження Павлової Анни Сергіївни в законотворчу діяльність.

Результати дослідження відображено в трьох наукових статтях, опублікованих в наукових фахових виданнях, визнаних МОН України, одній науковій статті в наукових періодичних виданнях іншої держави, п'яти тезах доповідей, опублікованих на науково-практичних конференціях. Зміст даних наукових публікацій дозволяє сказати, що авторкою у повній мірі розкрито основний зміст дисертації та обґрунтовано отримані наукові результати відповідно до мети (поставленого завдання) та висновків.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Представлені до рецензування дисертація та анотація відповідають вимогам, визначеним постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40.

Анотація дисертаційного дослідження викладена українською та англійською мовами, що відповідає вище зазначеній постанові Кабінету Міністрів України та представляє найвагоміші результати дослідження з означенням їхньої новизни та практичної цінності.

Вступ містить всі складові, рекомендовані чинним законодавством України, зокрема: обґрунтування актуальності теми та проблематики дисертації; значення зв'язку роботи з науковими програмами, темами; формулювання мети, завдань дослідження; визначення об'єкту, предмету та методів дослідження; визначення науково-теоретичного підґрунтя для написання дисертації та нормативну базу наукового дослідження; окреслення практичного значення висновків та положень дисертації; перелік наукових конференцій, де були апробовані основні положення роботи; надання відомостей щодо публікацій здобувачки за матеріалами дисертації.

Висновки сформульовані дисертанткою чітко і у повній мірі розкривають поставлені у роботі завдання дослідження.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок про те, що дисертація Павлової Анни Сергіївни є самостійним і завершеним дисертаційним дослідженням, в якому піднята та описана проблематика адміністративно-правових засад застосування адміністративних договорів місцевими органами публічної адміністрації. Положення та висновки дисертації є змістовними та обґрунтованими.

Оцінка відсутності / наявності порушення академічної доброчесності. Ознайомившись з дисертацією Павлової Анни Сергіївни на тему «Розподіл майна подружжя у сімейному праві», слід зазначити, що порушень академічної доброчесності у дисертації не виявлено. Всі запозичення у роботі оформлені відповідно до встановлених вимог з чітким посиланням на першоджерело. Весь текст оформлено належним чином, а сама дисертація є самостійною та оригінальною науковою роботою.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертацію А. С. Павлової слід звернути увагу й на те, що у дисертації, як і будь-якому новому творчому дослідженні, містяться окремі дискусійні положення, які потребують додаткового обґрунтування чи уточнення під час прилюдного захисту.

1. У п. 12 наукової новизни дисертантка зазначає про вдосконалення положення про предмет та істотні умови договору про розподіл спільного майна подружжя, а також визначає, що предметом договору про розподіл спільного майна подружжя є наявне на момент укладання договору майно, яке перебуває у спільній сумісній або спільній частковій власності й підлягає розподілу, а також наявне на момент укладання договору майно, яке залишається в спільній сумісній власності, а істотними умовами договору про розподіл спільного майна подружжя є умови про предмет договору, порядок розподілу спільного майна та способи розподілу. На нашу думку, слід було більш чітко визначити розподіл якого саме майна охоплюється договором про розподіл спільного майна подружжя, а також чи може ним урегулюватися розподіл майна, яке перебуває в особистій приватній власності подружжя через його передачу іншому з подружжя взамін частини спільного майна, яке передається цьому подружжю.

2. Поза увагою здобувачки залишилися питання змісту та істотних умов договору про встановлення режиму окремого проживання подружжя та мирової угоди, яка укладається за результатом примирення сторін в справі про розподіл спільного майна подружжя в судовому порядку. Незрозумілою залишається позиція авторки чи зміст та істотні умови договору щодо розподілу спільного майна подружжя, які вона пропонує можуть бути застосовані до вказаних вище договорів чи в них мають бути передбачені й інші істотні умови.

3. Здобувачка детально дослідила особливості розподілу майна подружжя у судовому, договірному порядку та за допомогою медіації. У п. 15 наукової новизни дисертантка зазначає, що правова природа розподілу

спільного майна подружжя полягає у здійсненні розподілу через застосування одного або кількох способів припинення права спільної сумісної власності на таке майно; у договірному, медіаційному або судовому порядку його здійснення з пріоритетом перших двох за умови відсутності спору між подружжям; наявності та застосуванні при розподілі майна подружжя принципів рівності майнових прав подружжя, виключення особистої приватної власності з розподілу, презумпції поділу майна подружжя в натурі. В той же час, авторка досліджує передусім медіацію при вирішенні спору про розподіл майна подружжя як позасудову процедуру і не досліджує можливість застосування до вирішення таких спорів судової медіації (врегулювання спору за участю судді).

Разом з цим, наявність окремих недоліків та дискусійних положень дисертації суттєво не зменшують її наукову значущість, не знижують позитивну оцінку роботи та її цінність.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження **Анни Сергіївни ПАВЛОВОЇ** на тему «**Розподіл майна подружжя у сімейному праві**», відповідає вимогам, встановленим Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для науки цивільного права, а його авторка – **Павлова Анна Сергіївна** заслуговує на присудження їй освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

Роман ГАВРІК